

Prakáša a vimarša¹

Podle kašmírského šivaismu lze nejvyšší skutečnost charakterizovat jako *prakášavimaršamaja*. *Prakáša* je Světlo Vědomí, statický základ veškerenstva a je ekvivalentní *Śivovi*, *vimarša* je jeho odrazem a (sebe)uvědoměním a odpovídá *Śakti* jakožto Jeho dynamické síle.

Prakáša

Prakáša je Světlem Vědomí, nejvyšší skutečností (*paramártha*), prastarým světlem (*puránaprakáša*). Je věčným Teď, neměnnou nadčasovostí. Toto Světlo umožňuje manifestaci všech věcí a všech úrovní bytí (*tattva*). Je první *tattvou*, zároveň je však obsaženo na úrovních všech *tattv* a jeho zakušení v čiré podobě při jógickém vnoru pak umožňuje jeho uvědomění na veškerých úrovních stvoření. Není místa, času ani věci, která by nebyla založena v *prakáši*.

Povaha nejvyšší skutečnosti jakožto světla též umožňuje analogické vysvětlení jednoty, jednoty v rozmanitosti a mnohosti – paprsek světla vchází do drahého kamenu a původně jeden nerozlišený paprsek se vlivem lomu rozkládá na celou škálu pestrých barev. My žijeme v pestrobarevném světě, je však možné následovat paprsek cestou nazpět „krystalem“ a dojít k prvotnímu nerozlišenému světlu. Světlo je absolutní a zcela prosté omezení, proto by bylo omezující říkat, že jeho povahou je beztvorost či nějaký tvar či mnohotvárnost – Světlo zkrátka může na různých úrovních stvoření nabývat různých podob, aniž by přestalo být Světlem. Čiré Světlo odpovídá naprosté svobodě a má naprostou svobodu ve své manifestaci.

Dle sámkhjového pojetí je transcendentní Vědomí vždy bez obsahu a formy, oproti tomu v advaitovém pojetí na sebe Vědomí zdánlivě bere rozličné podoby. V kašmírském šivaismu se zcela svobodné Vědomí skutečně (nikoli zdánlivě) přetváří v mnohost forem a bere na sebe rozličné podoby, aniž by tím ztratilo cokoli ze svého základu. *Prakáša* je též přirovnávána k nekonečnému a perfektně vyleštěnému zrcadlu, v němž se odráží celý vesmír.

Abhinavagupta píše:

„Proto Bhairava, Světlo, je sám o sobě dokonalý a soběstačný (svatahsiddha); bez počátku. Je prvním a posledním všech věcí, je věčně přítomný. Proto co jiného o Něk může být řečeno? Postupné rozhalování úrovní bytí (tattva) a stvoření, které jsou expanzí Jeho samotného, On sám osvětluje, zářící Svým vlastním Světlem totožným s Ním samotným. Je svým vlastním odrazem, a proto osvětluje vždy jen Sebe samotného, aniž by jej v jakémkoli směru ubylo.“²

Je nutné zdůraznit, že *prakáša* není toliko teoretickým konceptem, ale primárně jógickou zkušeností zpětně převedenou do slov a teologického systému. Proto cílem nauky není pouhé teoretizování o vysokých abstraktních principech, ale přímé zakušení Světla jakožto naší

---

1 Výpisky z: Mark Dyczkowski, *The Doctrine of Vibration*, Motilal Banarsidass, Delhi, 2000.

2 Tamtéž, str. 61.

nejvnitřnější podstaty. V tomto je krása celé kašmírské teologie – přímo vyvěrá ze zkušenosti a adeptovi umožňuje následovat a zakusit její principy přímo ve své praxi. Právě pojetí Skutečnosti jakožto Světla je asi nejbližší k výpovědím mystiků a vůbec povaze mystických zkušeností, při nichž se dostávají vize Světla, či je Světlo přímo zakoušeno, přičemž paralely nalzáme nejen v mystice indické, ale i západní (viz např. M. Eliade: „*Mefisto a Androgyn*“; I. část pojednávající o mystických zkušenostech Světla).

Je možné užít uvedený koncept i z noetického hlediska, kdy univerzální vědomí má tři aspekty: osvětlovatel (*prakásaka*), osvětlené univerzum (*prakásja*) a světlo poznání (*prakása*), jež jej osvětluje, přičemž osvětlovatel, osvětlené i světlo jsou Jedním. Nic nemůže být vnímáno nezávisle na vnímání samotném a vnímání samotné je neodlučitelné od vnímajícího.

Vimarša

Vimarša je sebe-uvědomování si *prakási*, principem, že *prakása* je schopna reflexe a uvědomění si sebe sama, neboť žádná zkušenost, zakoušení či prožívání by nemělo smyslu, kdyby nebylo uvědomováno. Termín *vimarša* je odvozen z kořene „*mṛś*“ znamenajícího dotknout se, cítit, pochopit, uchopit či odrážet, tedy *vimarša* je schopností Vědomí vnímat sebe sama a uvědomovat si rozličné jednotlivosti, které se v něm odehrávají. Sebe-uvědomování v sobě zahrnuje a umožňuje Boží vševědoucnost, úplnost a blaženost (*ánanda*). *Vimarša* je zároveň silou umožňující stažení do sebe i opačně manifestaci veškerých jednotlivostí. Její přirozeností je neustálá pulzace (*spanda*).

Veškerá poznávací i jiná činnost a aktivita je přirozeností *vimarši*, vědomí čehokoli se v konečném důsledku děje „uvnitř“ *vimarši*. Na individuální úrovni je reflektivní uvědomování:

„Schopností átmana znát sebe sama ve vši své čistotě ve stavu dokonale svobodném od všech druhů hnutí mysli; analyzovat všechna svá rozličná hnutí mysli způsobená vnějšími i vnitřními příčinami; zadržovat tato hnutí mysli v podobě reziduálních stop (samskára); vyjmout dle vůle v jakémkoli čase jakoukoli z nahromaděných samskár; přinést zpět konkrétní hnutí mysli jako při vybavování vzpomínek; v případě volné imaginace pak vytvořit zcela nové hnutí mysli pomocí výběru z dosavadních a zobrazit takto vytvořený nový materiál na pozadí vždy přítomného aspektu prakási.“³

Reflexivní uvědomování (*vimarša*) je charakterizováno aktivitou (*krijá*) a je neustálým stáváním se, zatímco Světlo (*prakása*) je poznání (*džňána*) a pasivní bytí.⁴

---

3 Tamtéž, str. 71. Dyczkowski zde cituje text Ratnamála.

4 Tamtéž, str. 72. Přímý překlad Dyczkowského věty.